

Naslov izvornika

Annie Ernaux

Les années

copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2008.

Sva prava pridržana.

copyright © za hrvatsko izdanje Naklada OceanMore

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige
ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku
bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

Nakladnik

Naklada OceanMore d.o.o.

info@oceanmore.hr

www.oceanmore.hr

Za nakladnika

Gordana Farkaš-Sfeci

Urednica

Nataša Medved

Zagreb, rujan, 2021.

prvo izdanje

ISBN 978-953-332-129-5

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001111307.

**ANNIE
ERNAUX**

GODINE

S francuskoga prevela
Vlatka Valentić

oceanmore

Imamo samo vlastitu povijest, a ona nam ne pripada.

José Ortega Y Gasset

- Da. Zaboravit će nas. Takva nam je već sudbina i ne može se ništa učiniti. Doći će vrijeme kad će ovo, što se nama danas čini ozbiljnim, značajnim i jako važnim, pasti u zaborav, ili se činiti nevažnim. I zanimljivo, mi sada uopće ne možemo znati što će se zapravo smatrati uzvišenim, važnim, a što jadnim i smiješnim. (...) Može se tako dogoditi da se naš sadašnji život, s kojim se mi sada mirimo, s vremenom učini čudnim, neudobnim, glupim, nedovoljno moralnim, možda čak i grešnim...

Anton Čehov*

---

* prema prijevodu Milana Bogdanovića

Sve će slike nestati.

žena koja je čučnula da se u po bijela dana pomokri iza barake koja služi kao kafić na obodu ruševina u Yvetotu nakon rata pa se zadignute suknje uspravila da nauče gaćice i vratila se u kafić

suzno lice Alide Valli dok pleše s Georgesom Wilsonom u filmu *Nakon duge odsutnosti*

muškarac s kojim se mimoideš na pločniku u Padovi u ljetu 1990., kojemu su šake srasle s ramenima i automatski te podsjeti na talidomid koji su trideset godina prije propisivali trudnicama protiv mučnine, a pritom i na vic koji je poslije kružio: buduća majka plete opremu za dijete i u pravilnim se razmacima kljuka talidomidima, svaki red jedna tableta. Zgrožena joj prijateljica kaže, zar ne znaš da možeš roditi dijete bez ruku, a ona odgovara, ma znam, samo ne znam plesti rukave

Claude Piéplu na čelu legionarske postrojbe, sa zastavom u jednoj ruci dok drugom rukom vodi kozu, u nekom filmu sa sastavom *Les Charlots*

ona veličanstvena gospođa koja je bolovala od Alzheimerove bolesti, u kuti na cvjetice kao i sve ostale stanarke umirovljeničkog doma, samo što se ona zagnula plavim šalom i neumorno je grabila hodnicima, ohola držanja poput vojvotkinje Guermantes u Bulonjskoj šumi, i podsjećala je na Céleste Albaret u jednom nastupu u emisiji Bernarda Pivota

na ljetnoj kazališnoj pozornici, žena zatvorena u sanduk koji su muškarci probadali srebrnim kopljima – izišla je živa i zdrava jer je to bio mađioničarski trik pod naslovom *Mučeništvo jedne žene*

mumije u prnjavoj čipki koje vise na zidovima kapucinskog samostana u Palermu

lice Simone Signoret na plakatu za *Thérèse Raquin*

cipelica koja se okreće na postolju u prodavaonici lanca André u Ulici Le Gros-Horloge u Rouenu, a oko nje se bez prestanka vrti ista rečenica: “beba buja u obući Babybotte”

neznanac na Kolodvoru Termini u Rimu, koji je dopola spustio roletu u odjeljku prvog razreda pa je iz profila, nevidljiv iznad struka, klatio spolovило prema mladim putnicama nalakćenima na ogradu u vlaku na peronu prekoputa

lik u kinoreklami za deterđent za pranje posuđa Paic Vaisselle, koji je veselo razbijao prljave tanjure umjesto da ih opere. Glas u *offu* strogo kaže “to nije rješenje!”, a tip u očaju pogleda gledatelje: “ali što je rješenje?”

plaža u Arenys de Maru pokraj željezničke pruge, hotelski gost koji je sličio Zappyju Maxu

novorođenče koje su podignuli uvis poput oderana zeca u rađaonici u Klinici Pasteur u Caudéranu, a za pola sata eto ti ga odjevena od glave do pete, spava na boku u krevetiću pokriveno do ramena, samo mu jedna ručica viri

prštav lik glumca Philippea Lemairea, muža Juliette Gréco

u televizijskoj reklami, otac koji se skriva iza novina i neuspješno pokušava ustima hvatati čokoladna zrnca Picorettes koja baca uvis po uzoru na kćerkicu

kuća sa sjenicom od loze, koja je šezdesetih godina bila hotel na broju 90 A obale Zattere u Veneciji

stotine skamenjenih lica koja su vlasti fotografirale prije deportacije u logore, na zidovima galerije u Tokijskoj palači u Parizu sredinom osamdesetih godina

zahod iznad rijeke u dvorištu iza kuće u Lillebonneu, kako voda pljuska i polako odnosi izmet pomiješan s papirom

sve sumračne slike ranih godina, s provedricama jedne ljetne nedjelje, prizori iz snova u kojima se pokojni

roditelji vraćaju u život, gdje hodaš cestama za koje ne znaš gdje su

slika Scarlett O'Hare na stubama, kako vuče jenkijevskog vojnika kojeg je upravo ubila – kako trči ulicama Atlante u potrazi za liječnikom za Melanie koja je pred porođajem

Molly Bloom kako leži kraj muža i prisjeća se svoga prvog poljupca i govori da da da

Elizabeth Drummond, koju su zajedno s roditeljima ubili na cesti kraj Lursa 1952.

stvarne slike ili slike iz mašte, slike koje te prate i u san

slike trenutka okupane svjetlom koje pripada samo njima

Nestat će sve odjednom, kao milijuni slika koje su bile pohranjene u glavama djedova i baka umrlih prije pola stoljeća, roditelja koji su također pokojni. Slika na kojima si se kao djevojčica našla među drugim bićima koja su nestala prije nego što si ti došla na svijet, kao što nama vlastita djeca kao mališani u sjećanju stoje kraj roditelja i suučenika. A mi ćemo se jednog dana u sjećanju svoje djece naći među njihovim unucima i ljudima koji još nisu rođeni. Poput spolne žudnje, sjećanje nikad ne staje. Sparuje mrtve i žive, stvarna bića i bića iz mašte, san i povijest.

GODINE

U hipu će se poništiti tisuće riječi kojima su se imenovale stvari, lica ljudi, postupci i osjećaji, svijet se dovodio u red, srce je brže kucalo, a spolovilo se vlažilo.

slogani, grafiti na uličnim fasadama i zahodskim zidovima, poezija i prosti vicevi, naslovi

anamneza, epigon, noem, teoretski: pojmovi zapisani u bilježnicu zajedno s definicijama da ne moraš svaki put gledati u rječnik

fraze koje su drugi rabili bez razmišljanja, a ti si mislila da to nikad nećeš biti u stanju: neprijeporno je, nameće se zaključak

strašne rečenice koje je valjalo zaboraviti, otpornije od drugih baš zbog napora koji si uložila da ih potisneš: izgledaš kao ocvala kurva

što muškarci noću govore u krevetu: Radi sa mnom što god hoćeš, tvoja sam igračka

postojati znači ispijati se bez žedi

što ste radili 11. rujna 2001.?

in illo tempore nedjeljom na misi

stari šajser, dići fertutmu, bog bogova! jesi tutlek! Zastarjeli izrazi koje slučajno ponovno čujemo i iznenada

su dragocjeni kao predmeti koje smo izgubili pa ih opet našli i čudimo se kako su se oteli zaboravu

riječi koje ćeš kao gesla zauvijek povezivati s određenim osobama – s određenim mjestom na državnoj cesti broj 14, jer ih je neki putnik u autu izgovorio upravo kada ste onuda prolazili i sada više kraj tog mjesta ne možeš proći da te te iste riječi ne zaskoče kao zakopani vodoscoci u Ljetnom dvorcu Petra Velikoga koji šiknu kad stupiš na njih

primjeri iz gramatike, citati, uvrede, pjesme, rečenice koje si zapisivala u tinejdžerske bilježnice

pater Trublet je skupljao, skupljao, skupljao

slava je za ženu blještavo oplakivanje sreće

naše sjećanje prebiva izvan nas, u kišnu dah vremena

redovnici je vrhunac živjeti kao djevica i umrijeti kao svetica

kad je bal nek jebal

*za sreću je kupila prasence u srcu / na sajmu za sto groša /
u nas sto groša nije cijena loša*

moja je priča priča o jednoj ljubavi

možemo li štolivećati vilicom? Možemo li kakosezove djetetu staviti u bočicu?

(divan nije čovjek, ali je čovjek divan, eto ti ga na, Ti-gana, pozdrav s korza na Korzici, gdje je mali? Mali je u Africi, gore gore gore gore, riba ribi grize rep: igre riječima koje smo tisuću puta čuli i odavno nam nisu ni neobične ni smiješne, nego su iritantno otrcane, njima smo samo zbijali obiteljske redove i nestale su kad se bračni par raspao, no iako su bile neumjesne, nesklapne izvan bivšega klana, znale bi nam se opet naći na jeziku – nakon dugih godina odvojena života od njega u biti ništa drugo nije preostalo)

riječi za koje se čudimo da su ikad postojale, *mastoc* za krupan (iz Flaubertova pisma Louise Colet), *pioncer* za drijemati (iz pisma George Sand Flaubertu)

latinski, engleski, ruski naučen u roku od šest mjeseci radi sovjetskog ljubavnika, od kojeg je ostalo samo da svidanja, ja tebjja ljublju harašo

što je brak? Kompromitantan kompromis

metafore koje su se tako izlizale da se čudiš kad ih se drugi usude upotrijebiti: šećer na kraju

o Majko pokopana izvan prvog vrta

kako se fraza “pedalirati mimo bicikla” za uzaludan trud pretvorila u “pedalirati u kupusu” za prazni hod i u

“pedalirati u mlincu” za vrtnju ukrug, da bi naposljetku svi ti izrazi jednostavno zastarjeli

muške riječi koje ti nisu bile drage: *svršiti, drkati*

riječi koje si naučila tijekom školovanja, koje su ti pružale osjećaj da svladavaš složenost svijeta. Kad bi položila ispit, isparile bi brže nego što si ih usvojila

rečenice koje su roditelji i bake i djedovi ponavljali, koje su te živcirale, a pamtila si ih življe od njihovih lica nakon što su umrli: *ne zabadaj nos u tuđe stvari*

kratkovječne marke starih proizvoda, šampon Dulsol, čokolada Cardon, kava Nadi, koje bi te razgalile više od poznatih maraka kad bi ih se sjetila, poput neke prisne uspomene koja se ne da podijeliti

Ždralovi lete

Marijana moje mladosti

astrologinja gospođa Soleil još je među nama

svijet pati od nedostatka vjere u neku transcendentálnu istinu

Sve će se izbrisati u roku od sekunde. Poništiti će se rječnik koji se gradio od kolijevke do samrtné postelje. Nastupiti će tajac i za nj neće biti riječi. Iz otvorenih usta ništa neće izići. Ni ja ni mene. Jezik će i dalje pretakati svijet u riječi.

U razgovorima oko prazničnog stola ostat ćeš samo ime koje će sve više gubiti lice dok naposljetku ne nestaneš u bezimenoj masi nekoga dalekog naraštaja.

Fotografija je u sepiji, ovalna, zalijepljena u korice sa zlatnim obrubom i zaštićena listom reljefna prozirna papira. Pod njom, *Photo-Moderne, Ridel, Lillebonne (S. Inf.)*. Tel. 80. Krupno dojenče durljive donje usne i smeđe kose u velikoj kovrči navrh glave polugolo sjedi na jastuku nasred izrezbarena stola. Nejasna pozadina, vijenac stola, vezena košuljica koja se zadignula na trbuhu – djetetu ruka pokriva spolovilo – i naramenica koja je s ramena spala na debeljuškastu ručicu trebali bi podsjećati na prikaz amora ili anđelčića u slikarstvu. Sva je rodbina zacijelo primila primjerak fotografije pa je nastojala utvrditi na koga je dijete. Ovaj dokument iz obiteljskog arhiva – zacijelo iz 1941. – nužno tumačimo kao obredno uprizorenje dolaska na svijet u malograđanskom ključu.

Druga fotografija s potpisom istog fotografa – no korice su od običnijeg papira i više nema zlatnog ruba – vjerojatno namijenjena distribuciji u istom obiteljskom krugu, prikazuje djevojčicu staru otprilike četiri godine, ozbiljnu, gotovo žalosnu unatoč milu bucmastu lišću pod kratkom kosom s razdjeljkom po sredini, pričvršćenom ukosnicama na kojima su leptiraste vrpčice. Lijeva ruka počiva na istom izrezbarenom stolu u stilu Luja XVI., vidi se cio. Izgleda utegnuto u bluzici i suknji s naramenicama koju joj sprijeda zadiže ispupčen trbuh, možda znak rahitisa (oko 1944.).

Još dvije malene fotografije cik-cak rubova, vjerojatno iz iste godine, prikazuju istu djevojčicu, ali vitkiju, u haljinici na volane i s puf-rukavima. Na prvoj se obješenjački stisnula uz goru od žene, stamena tijela u haljini na široke pruge i kose uvijene u velike kovrče. Na drugoj diže lijevu šaku, a desna joj je u ruci visoka muškarca u svijetlu sakou i hlačama na crtu, nehajna držanja. Obje su fotografije snimljene istog dana na nekome popločanom dvorištu pred zidićem ovjenčanim cvjetnom lijevom. Nad glavama je razapeto uža za sušenje rublja na kojem je ostala jedna štipaljka.

Prazničnih dana nakon rata, kad su se obroci otezali u beskraj, iz ništavila bi se pomolilo i profiliralo vrijeme koje je već počelo i roditelji kao da su zurili u nj kad bi im se pogled zamutio i zaboravili bi nam odgovoriti: vrijeme u kojem nas nije bilo i nikad nas neće biti, prijašnje vrijeme. Glasovi oko stola miješali su se i tkali su veliku pripovijest kolektivnih događaja pa ćemo tako i sami povjerovati da smo im svjedočili.

Neumorno su pripovijedali o ledenoj zimi 1942., gladi i stočnoj korabi, opskrbi i duhanu na točkice, bombardiranjima

aurori borealis koja je najavila rat

biciklima i tačkama na cestama u vrijeme povlačenja naših, opljačkanim dućanima

stradalnicima koji su kopali po ruševinama u potrazi za vlastitim novcem i fotografijama

dolasku Nijemaca – svatko bi rekao *kamo* točno, u koji grad – uvijek pristojnim Englezima, besramnim

Amerikancima, kolaboracionistima, susjedu u pokretu otpora, djevojci X kojoj su nakon oslobođenja obrijali glavu kako je Le Havre sravnjen sa zemljom i nije ostao kamen na kamenu, o crnom tržištu

propagandi

kako su Švabe u bijegu prešle Seinu kod Caudebeca na lipsalim konjima

seljanki koja je opako prdnula u odjeljku vlaka u kojem su sjedili Nijemci i svima koji su se ondje našli objavila: “ako im ne možemo reći, neka omirišu”

Na zajedničkom temelju gladi i straha, sve se pričavalo u prvom licu množine i neodređenim subjektom.

Govorili su o Pétainu i slijegali ramenima, bio je prestar i već senilan kad su ga izvukli u nedostatku boljega. Oponašali su let i tutnjavu raketa V-2 koje su se obrtale u letu, glumili su negdašnju grozu i u najdramatičnijim su trenucima tobože razmatrali *a što sad* da održe napetost.

Bila je to pripovijest prepuna nasilja, razaranja i žrtava, a izlagali su je sa žarom koji je s vremena na vrijeme kanda pobijalo svečano i ganuto “ne ponovilo se nikad više” i za njim tajac, poput upozorenja upućena nekoj neznanoj vlasti, grizodušja zbog užitka.

No govorili su samo o onome što su vidjeli, što se uz jelo i piće moglo ponovno proživjeti. Nisu imali dovoljno dara ni uvjerenja da bi mogli govoriti o onome za što su znali, ali nisu sami doživjeli. Pa tako ni o tome kako su židovska djeca ukrcavana u vlakove za Auschwitz, ni o truplima umrlih od gladi koja su jutrom skupljana u Varšavskom

getu, ni o 10 000 stupnjeva u Hirošimi. To je stvorilo dojam koji poslije ni nastava povijesti, ni dokumentarci ni igrani filmovi neće raspršiti: da ni krematoriji ni atomska bomba ne pripadaju istom dobu kao maslac s crnog tržišta, uzbune i silasci u podrum.

Za usporedbu su vukli paralele s prethodnim ratom, Velikom ratom iz 1914. u kojem se – za razliku od ovoga – pobjeda izvojevala u krvi i slavi, muškim ratom o kojem su žene za stolom slušale pune poštovanja. Govorili su o bitkama u dolini Aisne i za Verdun, o žrtvama bojnih otrova, zvonima 11. studenoga 1918. Nabrajali su sela kamo se nije vratio nijedan sin koji je otišao na bojište. Vojnike u blatu rovova uspoređivali su sa zarobljenicima iz 1940., koji su pet godina proveli na suhome i toplome da im na glavu nije pala nijedna bomba. Prepirali su se tko je bio veći junak i tko je imao manje sreće.

Vraćali su se u vremena kada ni sami još nisu došli na svijet, na Krimski rat i Francusko-pruski rat 1870. i kako su Parižani jeli štakore.

U minulim vremenima iz priča bilo je samo ratova i gladi.

Za kraj bi zapjevali *O bijelo vince i Pariški cvijet* i urlali tekst pripjeva *plava bijela crvena naša je domovina*, u zaglušnom zboru. Krilili su ruke i smijali se, *i ovo smo popili Švabama*.

Djeca nisu slušala, brže-bolje pobjegla bi od stola čim bi im se dopustilo, da iskoriste prazničnu opću popustljivost i upuste se u zabranjene igre, skaču po krevetima

i ljuljaju se naglavačke. No sve su pamtila. U usporedbi s čudesnim vremenom čije epizode – poraz i povlačenje, zbjeg, okupaciju, iskrčavanje, pobjedu – još dugo neće znati točno poredati, bezimeno doba u kojem će rasti bit će im sumorno. Žalila su što još nisu došla na svijet, ili su bila novorođenčad, kad je valjalo masovno uzeti put pod noge i ciganski spavati u slami. Trajno će žaliti za tim neproživljenim vremenom. Tuđa će sjećanja u njima raspirivati potajnu nostalgiju za dobom koje su za dlaku propustila i nadu da će ga jednog dana ipak doživjeti.

Od raskošne epopeje preostali su samo sivi i nijemi tragovi bunkera usječenih u litice, nepregledne gomile krša u gradovima. Iz ruševina su se pomaljali hrđavi predmeti, iskrivljene olupine željeznih okvira kreveta. Stradali trgovci dućane su otvarali u privremenim barakama na obođu ruševina. Granate previđene u razminiranju dječarcima bi u igri eksplodirale u krilu. Novine su upozoravale: ne dirajte streljivo! Liječnici su vadili krajnike djeci osjetljiva grla, a mališani bi se iz anestezije eterom budili u vrisci; tjerali bi ih da piju kipuće mlijeko. Na izbljedjelim plakatima general de Gaulle pod vojničkom je šiltericom iz poluprofila gledao u daljinu. Nedjeljom popodne igrali smo čovječe, ne ljuti se i kartali smo mistigri.

Mahnitost koja je nastupila nakon oslobođenja jenjala je. Sada su ljudi mislili samo na izlaske i svijet je bio pun žudnji koje je trebalo istog časa utoliti. Sve što bi se pojavilo prvi put nakon rata izazvalo bi navalu: banane, srečke Državne lutrije, vatromet. Cijele četvrti, od bake

koju pridržavaju kćeri do dojenčadi u kolicima, hrlile su u zabavište, na lampionske povorke, u cirkus Bouglione gdje bi ih rulja zamalo zgazila. U molitvi i raspjevani, ljudi su masovno izišli na cestu da dočekaju kip Majke Božje Bulonjske i sutradan su ga kilometrima pratili u nastavku puta. Iskoristili bi svaku priliku, bila svjetovna ili vjerska, da budu vani i zajedno, kao da su i dalje žudjeli za kolektivnim životom. Nedjeljom navečer, u autobusi-
ma na povratku s mora, kršni mladići u kratkim hlačama popeli bi se na krovni prtljažnik i pjevali da se sve ori. Psi su slobodno lutali i parili se nasred ulice.

No čak se i to vrijeme počelo pretakati u uspomenu na zlatne dane i ljude bi zapeklo kako su prohujali kad bi na radiju čuli *Sjećam se lijepih nedjelja... Ma da, sad daleko, daleko sve je to*. Sad su pak djeca žalila što su u razdoblju nakon oslobođenja bila premalena da bi ga istinski doživjela.

No rasli smo spokojno, “sretni što smo živi i znamo na čemu smo” u jeku preporuka da ne diramo nepoznate predmete i vječna kukanja zbog racionirane opskrbe, točkica za ulje i šećer, kukuruznoga kruha koji teško pada na želudac, koksa koji ne grije, *Hoće li za Božić biti čokolade i pekmeza?* Krenuli smo u školu s pločicama i držačima za pisaljke i prolazili kraj zemljišta gdje su raščistili ruševine i poravnali ih za obnovu. Igrali smo ide maca oko tebe, dodavanja prstena i igre u kolu i pjevali smo *Vilime, zdravo, jesi li ručao*, loptali smo se na zidu uz *Cigančice mala, kud si putovala*, ruku pod ruku išli smo gore-dolje školskim dvorištem i izvikivali *tko je za skrivača*. Dobili bismo svrab i uši i gušili ih pod ručnicima natopljenim

Knjiga je objavljena uz potporu
Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske u Godini čitanja

**GODINA
ČITANJA
2021**

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republik
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Dizajn knjige
Lana Cavar i Narcisa Vukojević

Lektura
Neli Mindoljević

Korektura
Katarina Wolf

Prijelom
O.studio

Tisak
Kerschoffset d.o.o.